

Correctievoorschrift HAVO

2018

tijdvak 2

aardrijkskunde

Het correctievoorschrift bestaat uit:

- 1 Regels voor de beoordeling
- 2 Algemene regels
- 3 Vakspecifieke regels
- 4 Beoordelingsmodel
- 5 Aanleveren scores
- 6 Bronvermeldingen

1 Regels voor de beoordeling

Het werk van de kandidaten wordt beoordeeld met inachtneming van de artikelen 41 en 42 van het Eindexamenbesluit VO.

Voorts heeft het College voor Toetsen en Examens op grond van artikel 2 lid 2d van de Wet College voor toetsen en examens de Regeling beoordelingsnormen en bijbehorende scores centraal examen vastgesteld.

Voor de beoordeling zijn de volgende aspecten van de artikelen 36, 41, 41a en 42 van het Eindexamenbesluit VO van belang:

- 1 De directeur doet het gemaakte werk met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen en het proces-verbaal van het examen toekomen aan de examinerator. Deze kijkt het werk na en zendt het met zijn beoordeling aan de directeur. De examinerator past de beoordelingsnormen en de regels voor het toekennen van scorepunten toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
- 2 De directeur doet de van de examinerator ontvangen stukken met een exemplaar van de opgaven, de beoordelingsnormen, het proces-verbaal en de regels voor het bepalen van de score onverwijld aan de directeur van de school van de gecommiteerde toekomen. Deze stelt het ter hand aan de gecommiteerde.

- 3 De gecommiteerde beoordeelt het werk zo spoedig mogelijk en past de beoordelingsnormen en de regels voor het bepalen van de score toe die zijn gegeven door het College voor Toetsen en Examens.
De gecommiteerde voegt bij het gecorrigeerde werk een verklaring betreffende de verrichte correctie. Deze verklaring wordt mede ondertekend door het bevoegd gezag van de gecommiteerde.
- 4 De examinerator en de gecommiteerde stellen in onderling overleg het behaalde aantal scorepunten voor het centraal examen vast.
- 5 Indien de examinerator en de gecommiteerde daarbij niet tot overeenstemming komen, wordt het geschil voorgelegd aan het bevoegd gezag van de gecommiteerde. Dit bevoegd gezag kan hierover in overleg treden met het bevoegd gezag van de examinerator. Indien het geschil niet kan worden beslecht, wordt hiervan melding gemaakt aan de inspectie. De inspectie kan een derde onafhankelijke corrector aanwijzen. De beoordeling van deze derde corrector komt in de plaats van de eerdere beoordelingen.

2 Algemene regels

Voor de beoordeling van het examenwerk zijn de volgende bepalingen uit de regeling van het College voor Toetsen en Examens van toepassing:

- 1 De examinerator vermeldt op een lijst de namen en/of nummers van de kandidaten, het aan iedere kandidaat voor iedere vraag toegekende aantal scorepunten en het totaal aantal scorepunten van iedere kandidaat.
- 2 Voor het antwoord op een vraag worden door de examinerator en door de gecommiteerde scorepunten toegekend, in overeenstemming met correctievoorschrift. Scorepunten zijn de getallen 0, 1, 2, ..., n, waarbij n het maximaal te behalen aantal scorepunten voor een vraag is. Andere scorepunten die geen gehele getallen zijn, of een score minder dan 0 zijn niet geoorloofd.
- 3 Scorepunten worden toegekend met inachtneming van de volgende regels:
 - 3.1 indien een vraag volledig juist is beantwoord, wordt het maximaal te behalen aantal scorepunten toegekend;
 - 3.2 indien een vraag gedeeltelijk juist is beantwoord, wordt een deel van de te behalen scorepunten toegekend in overeenstemming met het beoordelingsmodel;
 - 3.3 indien een antwoord op een open vraag niet in het beoordelingsmodel voorkomt en dit antwoord op grond van aantoonbare, vakinhoudelijke argumenten als juist of gedeeltelijk juist aangemerkt kan worden, moeten scorepunten worden toegekend naar analogie of in de geest van het beoordelingsmodel;
 - 3.4 indien slechts één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, wordt uitsluitend het eerstgegeven antwoord beoordeeld;
 - 3.5 indien meer dan één voorbeeld, reden, uitwerking, citaat of andersoortig antwoord gevraagd wordt, worden uitsluitend de eerstgegeven antwoorden beoordeeld, tot maximaal het gevraagde aantal;
 - 3.6 indien in een antwoord een gevraagde verklaring of uitleg of afleiding of berekening ontbreekt dan wel foutief is, worden 0 scorepunten toegekend tenzij in het beoordelingsmodel anders is aangegeven;

- 3.7 indien in het beoordelingsmodel verschillende mogelijkheden zijn opgenomen, gescheiden door het teken /, gelden deze mogelijkheden als verschillende formuleringen van hetzelfde antwoord of onderdeel van dat antwoord;
- 3.8 indien in het beoordelingsmodel een gedeelte van het antwoord tussen haakjes staat, behoeft dit gedeelte niet in het antwoord van de kandidaat voor te komen;
- 3.9 indien een kandidaat op grond van een algemeen geldende woordbetekenis, zoals bijvoorbeeld vermeld in een woordenboek, een antwoord geeft dat vakinhoudelijk onjuist is, worden aan dat antwoord geen scorepunten toegekend, of tenminste niet de scorepunten die met de vakinhoudelijke onjuistheid gemoeid zijn.
- 4 Het juiste antwoord op een meerkeuzevraag is de hoofdletter die behoort bij de juiste keuzemogelijkheid. Voor een juist antwoord op een meerkeuzevraag wordt het in het beoordelingsmodel vermelde aantal scorepunten toegekend. Voor elk ander antwoord worden geen scorepunten toegekend. Indien meer dan één antwoord gegeven is, worden eveneens geen scorepunten toegekend.
- 5 Een fout mag in de uitwerking van een vraag maar één keer worden aangerekend, tenzij daardoor de vraag aanzienlijk vereenvoudigd wordt en/of tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 6 Een zelfde fout in de beantwoording van verschillende vragen moet steeds opnieuw worden aangerekend, tenzij in het beoordelingsmodel anders is vermeld.
- 7 Indien de examinerator of de gecommiteerde meent dat in een examen of in het beoordelingsmodel bij dat examen een fout of onvolkomenheid zit, beoordeelt hij het werk van de kandidaten alsof examen en beoordelingsmodel juist zijn. Hij kan de fout of onvolkomenheid mededelen aan het College voor Toetsen en Examens. Het is niet toegestaan zelfstandig af te wijken van het beoordelingsmodel. Met een eventuele fout wordt bij de definitieve normering van het examen rekening gehouden.
- 8 Scorepunten worden toegekend op grond van het door de kandidaat gegeven antwoord op iedere vraag. Er worden geen scorepunten vooraf gegeven.
- 9 Het cijfer voor het centraal examen wordt als volgt verkregen.
Eerste en tweede corrector stellen de score voor iedere kandidaat vast. Deze score wordt meegedeeld aan de directeur.
De directeur stelt het cijfer voor het centraal examen vast op basis van de regels voor omzetting van score naar cijfer.

NB1 *T.a.v. de status van het correctievoorschrift:*

Het College voor Toetsen en Examens heeft de correctievoorschriften bij regeling vastgesteld. Het correctievoorschrift is een zogeheten algemeen verbindend voorschrift en valt onder wet- en regelgeving die van overheidswege wordt verstrekt. De corrector mag dus niet afwijken van het correctievoorschrift.

NB2 *T.a.v. het verkeer tussen examinerator en gecommiteerde (eerste en tweede corrector):*

Het aangeven van de onvolkomenheden op het werk en/of het noteren van de behaalde scores bij de vraag is toegestaan, maar niet verplicht. Evenmin is er een standaardformulier voorgeschreven voor de vermelding van de scores van de kandidaten. Het vermelden van het schoolexamencijfer is toegestaan, maar niet verplicht. Binnen de ruimte die de regelgeving biedt, kunnen scholen afzonderlijk of in gezamenlijk overleg keuzes maken.

NB3 *T.a.v. aanvullingen op het correctievoorschrift:*

Er zijn twee redenen voor een aanvulling op het correctievoorschrift: verduidelijking en een fout.

Verduidelijking

Het correctievoorschrift is vóór de afname opgesteld. Na de afname blijkt pas welke antwoorden kandidaten geven. Vragen en reacties die via het Examenloket bij de Toets- en Examenlijn binnenkomen, kunnen duidelijk maken dat het correctievoorschrift niet voldoende recht doet aan door kandidaten gegeven antwoorden. Een aanvulling op het correctievoorschrift kan dan alsnog duidelijkheid bieden.

Een fout

Als het College voor Toetsen en Examens vaststelt dat een centraal examen een fout bevat, kan het besluiten tot een aanvulling op het correctievoorschrift.

Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt door middel van een mailing vanuit Examenblad.nl bekendgemaakt. Een aanvulling op het correctievoorschrift wordt zo spoedig mogelijk verstuurd aan de examensecretarissen.

Soms komt een onvolkomenheid pas geruime tijd na de afname aan het licht. In die gevallen vermeldt de aanvulling:

- Als het werk al naar de tweede corrector is gezonden, past de tweede corrector deze aanvulling op het correctievoorschrift toe.
en/of
- Als de aanvulling niet is verwerkt in de naar Cito gezonden Wolf-scores, voert Cito dezelfde wijziging door die de correctoren op de verzamelstaat doorvoeren.

Dit laatste gebeurt alleen als de aanvulling luidt dat voor een vraag alle scorepunten moeten worden toegekend.

Als een onvolkomenheid op een dusdanig laat tijdstip geconstateerd wordt dat een aanvulling op het correctievoorschrift ook voor de tweede corrector te laat komt, houdt het College voor Toetsen en Examens bij de vaststelling van de N-term rekening met de onvolkomenheid.

3 Vakspecifieke regels

Voor dit examen zijn geen vakspecifieke regels vastgesteld.

4 Beoordelingsmodel

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Wereld

Opgave 1 – Globalisering in de staalindustrie

- 1 maximumscore 2**
Uit het antwoord moet blijken dat
- het aandeel in de staalproductie van centrumlanden (zoals Duitsland / Italië / Verenigde Staten / Frankrijk / Groot-Brittannië) tussen 1985 en 2015 is afgenomen 1
 - en het aandeel in de staalproductie in semi-perifere landen (zoals China / India) is toegenomen 1
- 2 maximumscore 2**
- Juiste redenen zijn: 1
 - moderne techniek / productieprocessen binnen het bedrijf halen
 - toegang tot de Europese staalmarkt krijgen
 - verhogen van de winst / omzet
 - De overname wijkt af van de traditionele verhoudingen, omdat een bedrijf uit een (semi-)perifeer land een bedrijf overneemt uit een centrumland (en dat is in de traditionele verhoudingen andersom) 1
- 3 maximumscore 1**
Australië
- 4 maximumscore 2**
Uit de redenering moet blijken dat
- de staalfabrieken in Groot-Brittannië juist in gebieden staan waar de werkloosheid al hoog is 1
 - zodat (bij het sluiten van de staalfabrieken / het verdwijnen van de werkgelegenheid) het verschil in welvaart tussen deze gebieden en het huidige centrumgebied rond Londen nog groter wordt 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 2 – Diversiteit aan talen

5	maximumscore 2	
	• lingua franca: Engels	1
	• meest gesproken eerste taal: Chinees / Mandarijn	1
6	maximumscore 2	
	• Het zijn landen met veel inwoners	1
	• In Papoea Nieuw-Guinea zijn veel moeilijk toegankelijke gebieden waar bevolkingsgroepen langdurig in afzondering konden leven (en in de loop der tijd eigen talen ontwikkelden)	1
7	maximumscore 2	
	Uit de redenering moet blijken dat	
	• in Europa eenheidsstaten zijn ontstaan / natiestaten zijn ontstaan / het proces van <i>nation building</i> al (eeuwen)lang gaande is (en er dus vaak ook een gemeenschappelijke taal wordt gesproken)	1
	• terwijl in Afrika tijdens (en na) de (de)kolonisatie landen zijn ontstaan waarbij verschillende etnische groepen in één land terechtkwamen / het proces van <i>nation building</i> een veel minder lange geschiedenis kent (en de diversiteit aan talen dus groter is)	1
8	maximumscore 2	
	• In (semi-)perifere landen wordt de invloed van mondiale talen (als het Engels, Spaans of Arabisch) steeds groter (en daardoor neemt het aantal gesproken talen af)	1
	• In centrumlanden neemt het aantal gesproken talen door immigratie toe	1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Aarde

Opgave 3 – De Zayandeh, een rivier in Iran

9 maximumscore 2

Uit de beschrijving moet blijken dat

- in het zuidwesten van Iran de Euraziatische Plaat en de Arabische Plaat op elkaar botsen / convergeren 1
- waarbij gesteentelagen geplooid worden / omhoog geduwd worden (en een gebergte ontstaat) 1

10 maximumscore 2

Uit de beschrijving moet blijken dat

- de vochtige lucht ten westen van het Zagrosgebergte wordt gedwongen te stijgen (en daar uitregent) 1
- en dat ten oosten van het Zagrosgebergte de lucht daalt / geen waterdamp meer bevat (en er geen neerslag valt) 1

11 maximumscore 2

Uit de uitleg moet blijken dat

- de bevolking in het stroomgebied sterk is toegenomen (oorzaak) 1
- waardoor steeds meer water uit de rivier gebruikt wordt als drinkwater of voor irrigatie (en de rivier dus al is opgedroogd voordat die het meer bereikt) (gevolg) 1

12 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat

- de hoeveelheid zoet (irrigatie)water afkomstig uit neerslag in het stroomgebied van de Zayandeh de komende decennia zal afnemen 1
- de mogelijkheden voor akkerbouw minder zullen worden / er meer aan extensieve veeteelt gedaan zal worden 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 4 – De Popocatépetl in Mexico

- 13 maximumscore 2**
- stratovulkaan 1
 - De Popocatépetl ligt in een zeer dichtbevolkt gebied / vlak bij grote steden 1
- 14 maximumscore 2**
- Uit de uitleg moet blijken dat
- voorafgaand aan een eruptie de (relatief dicht onder het aardoppervlak gelegen) magmahaard van de vulkaan vol raakt (oorzaak) 1
 - waardoor in de magmahaard druk wordt opgebouwd (waarbij aardbevingen ontstaan) (gevolg) 1
- 15 maximumscore 2**
- Uit de beschrijving moet blijken dat
- bij een eruptie van de Popocatépetl grote hoeveelheden as / vulkanisch materiaal kunnen worden uitgestoten 1
 - die in combinatie met grote hoeveelheden (smelt- of regen)water modderstromen / lahars kunnen vormen 1
- 16 maximumscore 2**
- Uit de uitleg moet blijken dat
- in het noorden van Mexico weinig neerslag valt / het noorden van Mexico een B-klimaat heeft / het noorden van Mexico een droog klimaat heeft en in het zuiden veel neerslag valt / het zuiden een A-klimaat heeft / het zuiden een nat klimaat heeft (oorzaak) 1
 - waardoor in het noorden van Mexico vooral erosie / bodemaantasting plaatsvindt door de wind en in het zuiden vooral erosie / bodemaantasting plaatsvindt door afstromend (regen)water (gevolg) 1

Ontwikkelingsland – Indonesië

Opgave 5 – Armoede in Indonesië

17 maximumscore 2

Uit het antwoord moet blijken dat

- (volgens de atlas) in Indonesië 20 - 40% / ten minste 20% van de bevolking in extreme armoede leeft 1
- en dat betekent dat op de totale bevolking van Indonesië (> 240 miljoen inwoners) meer dan 30 miljoen / ten minste 48 miljoen inwoners in extreme armoede leven 1

18 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- In semi-perifere landen komt de economische groei in eerste instantie vaak vooral ten goede aan enkele gebieden / aan het centrum van het land 1
- zodat de (economische) verschillen tussen gebieden / tussen het centrum en de perifere gebieden toenemen 1

19 maximumscore 2

Juiste argumenten zijn:

- Het laagste percentage van de bevolking in extreme armoede is te vinden in Kalimantan (dat volgens de indeling tot de periferie behoort).
- Er zijn delen van Java (en Sumatra) waar net zo veel of meer extreme armoede voorkomt dan op andere / perifere eilanden.

per juist argument 1

20 maximumscore 2

- Een juiste oorzaak vanuit de sociaal-culturele dimensie verwijst naar de verschillen in taal / godsdienst / gewoonten tussen Papua en Java 1
- Een juiste oorzaak vanuit de politieke dimensie verwijst naar de wens van Papua om onafhankelijk te worden van Indonesië (en dan ligt het niet voor de hand om juist naar Java te emigreren) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Opgave 6 – Bali, vakantieparadijs met natuurlijke risico's

- 21 maximumscore 3**
- Indonesië heeft een tropisch / warm klimaat (dimensie natuur) 1
 - Indonesië heeft lagere prijzen vergeleken met Australië / Door de nabijheid zijn vervoerskosten / vliegtickets relatief goedkoop (economische dimensie) 1
 - De Balinese cultuur sluit (in vergelijking met de rest van Indonesië) beter aan bij de westerse levenswijze / vakantiewensen van Australiërs (sociaal-culturele dimensie) 1
- 22 maximumscore 2**
- Een juiste uitleg is:
- Bali staat in de maanden mei - september onder invloed van hoge luchtdruk / afluende wind uit Australië (oorzaak) 1
 - waardoor er weinig bewolking is / er veel zonuren zijn / er nauwelijks neerslag valt (gevolg) 1
- 23 maximumscore 2**
- Uit de uitleg moet blijken dat
- ten zuiden van Bali een (convergente) plaatgrens / subductiezone ligt (en ten noorden van Bali niet) (oorzaak) 1
 - waardoor ten zuiden van Bali (zware aardbevingen en) tsunami's kunnen ontstaan die de zuidkust van Bali ongehinderd kunnen bereiken (en de noordkust van Bali dan in de luwte van het eiland ligt) (gevolg) 1
- 24 maximumscore 2**
- Een juiste uitleg is:
- In deze periode van het jaar is er boven Bali en Java normaal gesproken sprake van een zuidoost-moesson (oorzaak) 1
 - waardoor as- en rookwolken van een vulkaanuitbarsting op Java in de richting van Sumatra / niet naar Bali worden geblazen (gevolg) 1

Vraag	Antwoord	Scores
-------	----------	--------

Leefomgeving

Opgave 7 – Dijkverlegging bij Cortenoever

- 25 maximumscore 2**
 Uit de uitleg moet blijken dat
- de rivier in de buitenbocht harder stroomt dan in de binnenbocht (oorzaak) 1
 - waardoor in de buitenbocht erosie optreedt en in de binnenbocht sedimentatie plaatsvindt (en de rivier zich dus steeds verder heeft verplaatst) (gevolg) 1
- 26 maximumscore 2**
- Het verlagen van kribben en het verwijderen van obstakels 1
 - Uit het antwoord moet blijken dat door het verleggen van de dijk bij Cortenoever meer ruimte voor de rivier wordt gemaakt / (de opslagcapaciteit van) het winterbed wordt vergroot 1
- 27 maximumscore 2**
 Uit de redenering moet blijken dat
- lokale boeren het meeste weerstand hadden 1
 - omdat zij (een deel van) hun landbouwgrond moesten opgeven / boerderijen na de dijkverlegging buitendijks kwamen te liggen 1
- 28 maximumscore 2**
 Uit de uitleg moet blijken dat
- door de gesloten stuw bij Driel (minder Rijnwater de Neder-Rijn / Lek instroomt en) meer Rijnwater de IJssel instroomt (oorzaak) 1
 - waardoor de waterstand van het IJsselmeer op peil gehouden kan worden (en er dus voldoende zoet water beschikbaar is voor het noorden van Nederland) (gevolg) 1

Opgave 8 – Stadswerven Dordrecht

29 maximumscore 2

Juiste kenmerken zijn:

- Het terrein ligt vlak bij de historische binnenstad van Dordrecht.
- Het terrein ligt op een gunstige plek langs een knooppunt van waterwegen / bij het water.
- Op het terrein staan panden leeg die geschikt zijn om nieuwe functies te herbergen.

per juist kenmerk

1

30 maximumscore 2

- Dordrecht ligt in het deel van het rivierengebied waar hoge waterstanden op zee en hoge waterstanden in de rivier samenkomen
- Uit het antwoord moet blijken dat door het ontpolderen van Noordwaard meer rivierwater (voordat het Dordrecht bereikt) naar het Hollands Diep / richting de Zeeuwse wateren kan stromen

1

1

31 maximumscore 3

- Juiste maatregelen bij doel a zijn:
 - Er worden verschillende functies met elkaar gecombineerd.
 - Er wordt een jachthaven aangelegd.
- Een juiste maatregel bij doel b is:

Met de bouw van een brug voor langzaam verkeer wordt de aansluiting op de historische binnenstad verbeterd.
- Juiste maatregelen bij doel c zijn:
 - Er worden drijvende waterwoningen gebouwd.
 - Er wordt een waterpark aangelegd.
 - De centrale verkeersas wordt verhoogd aangelegd (zodat de Stadswerven ook bij overstromingen bereikbaar zijn).

1

1

1

32 maximumscore 2

Een juiste redenering is:

- Dordrecht zou in de 'schaduw' van Rotterdam kunnen meeliften op de aantrekkingskracht / agglomeratievoordelen van deze grotere / succesvolle / internationaal georiënteerde stad
- maar de nabijheid van deze stad zou ook nadelig kunnen uitpakken, omdat stedelijke activiteiten eerder zullen plaatsvinden in het grotere en succesvolle Rotterdam / ondernemers zich eerder in het grotere en succesvolle Rotterdam zullen vestigen dan in Dordrecht

1

1

5 Aanleveren scores

Verwerk de scores van alle kandidaten per examinator in de applicatie Wolf.
Accordeer deze gegevens voor Cito uiterlijk op 25 juni.

6 Bronvermeldingen

Opgave 1

bron 1 bron: <https://www.worldsteel.org>

bron 2 vrij naar: <https://www.nrc.nl/nieuws/2016/03/30/tata-steel-wil-af-van-britse-staaltak-1606021-a1189859> en Atosan, www.shutterstock.com, 507734710

Opgave 2

bron 1 vrij naar: <https://confins.revues.org/docannexe/image/6529/img-1.jpg>

Opgave 3

bron 1 vrij naar: <http://www.kennislink.nl/publicaties/de-tragedie-van-centraal-iran-s-grootste-rivier> en https://upload.wikimedia.org/wikipedia/commons/b/b2/Zayandeh_river_map.png

bron 2 bron: <http://gashtatour.com/tour/isfahan-attraction-khaju-bridge/> en <http://picssr.com/tags/khajoo/page7>

Opgave 4

bron 1 bron: <http://www.renewableenergymexico.com/popocatepetl-a-warrior-waiting-to-rescue-mexico-city/>, Hejtmánek, J., 2006

Opgave 5

bron 1 vrij naar: <http://www.internal-displacement.org>

Opgave 6

bron 1 bron: http://i.dailymail.co.uk/i/pix/2013/10/07/article-2448575-18939DE600000578-609_306x461.jpg

Opgave 7

bron 1 bron: Ruimte voor de rivier.nl en J.W. van Aalst, www.opentopo.nl

Opgave 8

bron 1 vrij naar de website www.stadswerven.nl

bron 2 bron: <http://www.parima-k.org/index.php/category/dordrecht/>

bron 3 bron: Masterplan Stadswerven, <http://arch-lokaal.nl/wp-content/uploads/2014/11/2-Masterplan-Stadswerven-1-februari-2009.pdf>